

IV. DİN ŞÛRASI

TEBLİĞ VE MÜZAKERELERİ
12 - 16 Ekim 2009 Ankara

ANKARA - 2009

MODERN DÖNEMDE DİN MOTİFLİ EĞİLİMLER VE TÜRK TOPLUMU*

Ali İhsan YİTİK**

Hint dinlerinden Budizm, özellikleri bakımından rasyonel ve hümanist kültür ortamında yetişen ve kendi geleneksel dinleri konusunda eleştirel olan birçok aydına cazip gelen bir dindir. Örneğin, Erich Fromm'un Psikanaliz ve Din isimli eserinde bu dine dair şu ifadeler yer alır:

“İlk dönem Budizmi, hümaniter dinlere en iyi örnektir. Budda aydınlanmış, büyük bir öğretmendir ve insan varlığının gerçeğini bilir. Doğaüstü bir gücün adına değil, akıl yolunda konuşur. Aklın temsilcisidir ve bunu kendi başına ilk bulan olduğu için, diğer insanları da kendi akıllarını kullanmaya ve gerçeği tanımaya çağırır... Onun şu öyküsü konumuz açısından güzel bir örnektir:

Bir mango ağacının altında uyuyan bir tavşan, birden büyük bir gürültü duyar ve dünyanın sonunun geldiğini düşünerek koşmaya başlar. Onun böyle koştuğunu duyan diğer tavşanlar “neden koşuyorsun?” diye sorduklarında, koşan tavşan “dünya batıyor da ondan” cevabını verir. Buna inanan tüm tavşanlar da var güçleriyle koşmaya başlarlar. Onları gören diğer hayvanlar “ne oluyor” diye sorarlar ve aldıkları cevap da: “Dünyanın sonu geldi ve dünya batıyor” olur. Böylece tüm hayvanlar birbirlerine sora sora korku içinde koşuya katılırlar. Hayvanların bu durumunu gören Budda, son gruptaki hayvanlara

---

* Bu yazı, daha önceden yayımlanmış olduğumuz “Doğu Kökenli Batılı Akımlar”, Diyanet Aylık Dergi, 221 Mayıs 2009, s.5-9 başlıklı yazımızın gözden geçirilmiş ve genişletilmiş hâlidir.

** Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniv. Felsefe ve Din Bilimleri/Dinler Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi.

bu kaçışın nedenini sorar. Onlar “dünya batıyor” der. Bunun üzerine o, “Hayır, bu doğru olamaz” diye karşılık verir. Budda hayvanlara “dünya batmıyor, gelin bu korkuya neden kapıldığınızı araştıralım” der. Bütün hayvan türlerini ardı ardına soruşturan Budda, sonunda tavşanlara ulaşır. Onlar da Budda’ya dünyanın battığını ortaya atan tavşana getirirler. Budda tavşana, “dünyanın battığı düşüncesi aklına geldiğinde neredeydin ve ne yapıyordun?” diye sorar. Tavşan, “mango ağacının altında uyuyordum” deyince Budda, “Sanırım sen bir mangonun düştüğünü duydun. Gürültü seni uyandırmış olmalı ve sen de dünyanın battığını sandın. Şimdi altında uyuduğun ağaca gidelim ve durumu öğrenelim” der. Beraberce ağacın yanına vardıklarında, tam tavşanın yattığı yerde bir mango meyvesi bulurlar. Böylece Budda bu akılcı çözümlenmesi ile hayvan soyunun yok olmasını önler.”

E. Fromm, Budda’nın burada hayvanlara karşı gösterdiği şefkatin, insanın kendine güveni konusunda gösterdiği tavrın ve olaya akılcı yaklaşımının dikkat çekici olduğunu ifade ediyor.⁴¹ Aynı şekilde çağdaş İslâm düşünürlerinden Muhammed Arkoun, W. Rahula’dan aktardığı şu öyküye dayanarak Budizm’in her türlü dogmatik öğretiden uzak, bireyi her bakımdan özgür bırakan bir din olduğunu söyler.

“Evet, Kalamas, kuşku içinde olduğun belli oluyor. Çünkü bir kuşku, ancak ona yol açacak bir noktada ortaya çıkar. Şimdi kendine iyi bak Kalamas. Kendini dışarıdan gelen sözlere, geleneğin ya da sana denilenlerin savlarına teslim etme. Kendini ne dinsel metinlerin yönlendirmesine, ne basit mantığa ve çıkarsamalara, ne görünüşe, ne spekülâtif görüşlerin verdiği zevke, ne açıkça görünen olasılıklara ne de efendimizi görme düşüncesine teslim et. Ancak, Kalamas, bazı şeylerin sağlıksız olduğunu, yanlış ve fena olduğunu anlayabilirsen onları terket. Ve bazı şeylerin sağlıklı ve iyi olduğunu bilersen, onları kabul et ve izle...”⁴²

Budizm’e hayranlığı dile getiren bu ifadeler, gerek ülkemizde gerekse Batı’da Budizm’in yayılması için uygun bir ortam hazırlamıştır denilebilir. Muhtemelen bundan dolayıdır ki, Hint kökenli dinlerin misyonerlik konusunda en başarılı olanı Budizm’dir. Onu, Neo-Hinduizm denilen ve 1893 yılından sonra Swami Vivekenanda ve öğrencilerinin gayretleriyle Amerika ve Avrupa’da yayılmaya başlayan Advaita Vedanta düşüncesi ile yirminci yüzyılın ikinci yarısında aynı dünyada yaygınlık kazanan Yoga ve meditasyon dernekleri takip eder.

⁴¹ Erich Fromm, Psikanaliz ve Din, Çev. Aydın Arıtan, İstanbul-1996, s.66-68

⁴² Muhammed Arkoun, İslam Üzerine Düşünceler, Çev. Hakan Yücel, Metis Yayınları, 1999-İstanbul s. 84-85

Bu anlayışların ülkemizdeki uzantıları ise bize doğrudan doğruya Hintten değil, Avrupa veya Amerika'dan intikal etmiştir. Bu nedenle onlar çeşitli aerobik ve jimnastik hareketlerinin yanı sıra yararcılık ve hümanizm gibi Batı kaynaklı birçok düşünceyi de bünyelerinde taşırlar. Başka bir ifadeyle bunlar, Budist veya Advaita düşüncesi ile Hint yoga ve meditasyon tekniklerinin modern Batı kültürüne uyarlanmış biçimleri olarak görülebilir.

Bununla birlikte, ülkemizde doğrudan Hinduizm veya Budizm propagandası yapan kişi veya kuruluşlar çok fazla değildir. Ayrıca Budist düşünceyi Türk halkına anlatmak amacıyla İstanbul-Taksim ve İzmir'de açılan bazı bürolarda dinsel eğitimden ziyade parayla medyumluk eğitimi verildiği veya Tarot falı açıldığı bilinmektedir. Örneğin, Tempo dergisinde Tolga Yeniyurt imzasıyla 1-7 Şubat 2001 yılında yayımlanan bir röportajda, İstanbul/Taksim'de büro açan Bedri Korkmaz isimli sözde Türk Budist rahibi, ziyaretçilerine rahiplik, medyumluk ve guruluk tecrübelerini aktarmasının yanı sıra ücretsiz olarak Budist felsefesi öğrettiğinden söz etmektedir. Ancak günümüzde kendilerini bir din veya inanç sistemi olarak tanımlamaktan kaçınan, ancak temelde Budizm ve Hinduizm'e dayanan birçok grup veya hareket vardır. Batı'da Yeniçağ hareketleri veya yeni dini hareketler olarak tanımlanan bu grupların en dikkat çekicileri arasında Reiki, Sahaja Yoga, Transandantal Meditasyon (TM), Spiritualistler, Ananda Marga, Dünya Kardeşlik Birliği Mevlâna Yüce Vakfı, Yeni Yüksektepe Derneği ve Feng Sui gibi akımlar sayılabilir. Özde Hint veya Uzakdoğu kökenli olan, ancak bize Batı'dan intikal eden bu hareketler daha ziyade düzenledikleri kurslar, seminerler, toplantılar; muhtelif yayınlar ve internet sayfalarındaki reklâmlarla tanınmakta ve taraftar toplamaktadır. Ayrıca çoğunluğu Batı dillerinden tercüme kitaplar ve televizyon dizileri vasıtasıyla da karma, avatara, samsara, nirvana, yoga ve dairesel zaman gibi Hint dinî düşüncesine ait kavram ve anlayışların son yıllarda Türk halkı arasında yayıldığı dikkati çekmektedir.

Bu gruplara mensup üyelerin genelde inançlarını açıklamaktan ve kendilerini belli bir dine bağlı olarak nitelemekten ısrarla kaçındıkları gözlenmektedir. İlk anda Batı'dan ziyade ülkemize özgü bir tutum olarak görülebilecek bu tavrın nedenlerini gazeteci Levent Cantek, Reiki ile ilgili olarak şöyle ifade eder: "Birincisi, Müslüman bir toplumda oluşabilecek tepkilerden uzak kalmaya çalışıyor veya daha önemlisi yasal bir kovuşturmadan çekindikleri için böyle davranıyor olabilirler. İkincisi ise, söz konusu sistem veya anlayışların bir din olduğuna gerçekten inanmadıkları için böyle davrandıkları söylenebi-

lir.”⁴³ Biz, diğer akımlar için de geçerli olduğunu düşündüğümüz bu nedenlerden birincisine kısmen katılmakla birlikte, ikincinin en azından bütün üyeler için söz konusu olmadığını düşünüyoruz. Başlangıçta müritlerin, bu sistemleri bir din veya farklı bir hayat tarzı olarak algılamadıkları düşünülebilir, ancak zaman içerisinde, örneğin Reiki’nin Budizm, TM veya Sahaja Yoga uygulamalarının klasik Hint dinsel düşüncesiyle ilgili olduğunu kavrayamadıklarını varsaymak doğru ve inandırıcı değildir. Nitekim kendini Buda rahibi olarak tanımlayan Bedri Korkmaz’ın, yukarıda sözü edilen söyleşide, Budizm için bile “...Dinle ilgisi yok. Anadolu sûfilîği ile örtüşmektedir.” dediği düşünüldüğünde, bunu bir çeşit taktik olarak görmek bile mümkündür. Yani, James Dittes’in yarım asır önce Anadolu’da görev yapacak Hıristiyan misyonerler için önerdiği “zımnî dini öğretim” tekniğinin, bugün söz konusu gruplarca başarıyla uygulandığı söylenebilir.⁴⁴

Ülkemizde faaliyet gösteren yeni dinî/dinimsi düşünce ve gruplar hakkında güvenilir bilgiler elde etmek son derece güçtür. Bireysel görüşmeler ve dışarıdan gözlemler sayesinde elde edilen bilgilerin doğrulanması epeyce zor görünmektedir. Bundan dolayı biz bu yazımızda söz konusu grupları yaptıkları genel tanıtım konferansları veya gazete ve internet sayfalarındaki ilanlarında yer alan bilgiler ya da bu hareketlerden bir şekilde ayrılan eski üyelerin yazdıkları muhalif yazılar ışığında tanımlamaya, daha sonra onlara ilginin muhtemel nedenleri üzerinde durmaya çalışacağız.

1. REİKİ

Japonca, Rei, (her yerde var olan) ve ki (ruhsal yaşam enerjisi) sözcüklerinden oluşan ve “Tanrısal/Aşkî enerji veya kozmik yaşam enerjisi” anlamına gelen Reiki terimi, yediden yetmiş herkesi maddi-manevî sağlığa/tekâmüle götüren bir yol/uygulama olarak tanımlanır. Bazen de herkeste var olduğuna inanılan ve bilhassa avuç içinden yayıldığı kabul edilen gizemli enerjiyi kullanarak uygulanan bir çeşit tedavi yöntemi olarak görülür. Reiki uygulamalarının daha ziyade İstanbul ve Ankara’da özellikle “sosyete” muhitleri denen, ekonomik durumları genellikle iyi veya Türkiye ortalamasının üzerinde olan ve çoğu yüksek öğrenim görmüş kentli nüfus arasında yaygın olduğu söylenebilir.

⁴³ Milliyet Gazetesi, 19 Kasım 2003, Çarşamba

⁴⁴ James E. Dittes, Hıristiyan Misyonu ve Türk İslâmlığı, çev. Turhan Yörükân, Ankara-1957, s:14-21

Reiki uygulayıcıları ısrarla kendilerinin bir din veya tarikat olmadıklarını söylerler. Ayrıca onlara göre Reiki kimyasal veya fiziksel enerjilerden farklı, dünyanın dışındaki yüce katlardan gelen ve taç çakrasından⁴⁵ vücuda giren bir enerjidir; uygulaması kolay ve kişiye hiçbir zararı olmayan bir şifa tekniğidir. (Bkz. Esin Ateş-Rüya Ateş, Geleceğimiz Ellerimizin Arasında Reiki ile Türkiye’de Büyük Dönüşüm, II. Baskı, Dharma Yayınları, 2002-İst., 13-14; www.petekkitamura.com) Buna rağmen sessiz ve loş ışıklı seans salonları, ayinleri, duaları, sembolleri, masterları-müritleri, vaat ettikleri ruhsal ve bedensel huzur göz önüne alındığında Reiki’yi yeni bir din veya Budizm’in Batı’da oluşmuş yeni bir versiyonu olarak tanımlamak mümkündür. Zaten Reiki’nin kurucusu Mikao Usui, Mahayana Budizmi’nin Çin ve Japonya’da yayılan Tendai ekolüne mensup bir aileden gelmektedir. 15 Ağustos 1865 yılında Japonya’da dünyaya gelen Mikao Usui, küçük yaşlarında manastıra gönderilmiş ve burada Budist felsefesi ve ruhsal eğitim almıştır.

Hatırlanacağı üzere 1860-1890 arası, Japonya’da önemli siyasi ve kültürel değişimlerin yaşandığı yıllardır. Bilhassa Katolik ve Protestan misyonerlerin ülkeye giriş ve faaliyetlerine izin verilmesi dinsel hayatta önemli değişimlere yol açmıştır. 1900 yıllarında ağır bir hastalık geçiren Usui, iddiaya göre kendi keşfettiği özel yöntemler sayesinde hastalıktan kurtulmuştur. Keşfettiği özel şifa yöntemini insanlara anlatma konusundaki ısrarı ve aydınlanmış ruhlarla görüştüğüne dair iddialarından ötürü de manastırdan kovulmuştur.⁴⁶ Bazı araştırmacılara göre ise, Usui’nin Budist rahipliğinden atılma nedeni, İsa’nın Yeni Ahit’te zikredilen mucizelerini Budist geleneklere uyarlama ve yorumlama gayretidir. Bundan ötürü onun öğretisi Hıristiyanlık ve Budizm’i harmanlayan düşünceler bütünü olarak kabul edilir.⁴⁷ Nitekim Reiki uygulamalarında vücuttaki enerji merkezlerine vurgu yapılarak,

⁴⁵ Çakra, Sanskritçede tekerlek anlamına gelen bir kelimedir. Ancak geleneksel yoga öğretisinde vücutta varlığı kabul edilen enerji merkezleri anlamına gelir. Bu enerji merkezleri kuyruk sokumundan beyine kadar omurilik üzerinde mevcut olup yedi adettir. Taç çakrası adı verilen enerji merkezinin kafatasının en üst noktasında bulunduğu ve beyin, sinir sistemi ve epifiz bezini etkilediği kabul edilir. Diğer çakralar ise şunlardır: 1) Kuyruk sokumunda bulunan, cinsel organlar üzerinde etkili muladhara çakrası 2) Göbeğin alt kısmında yer alan, karaciğer, dalak ve bağırsaklar üzerinde etkili olduğu kabul edilen sıvadistana çakrası 3) Göbeğin iki parmak üzerinde bulunan, manipura çakrası 4) Gövdenin ortasında, iki göğüs arasında bulunan anahata çakrası 5) Gırtlakta bulunan vishoudha çakrası 6) Alında, iki kaşın ortasında yer alan Ajna-çakra’dır. Bkz. Müheyya İzer, Çağdaş Yoga, Dharma Yayınları, İstanbul, 2003, s. 26-27.

⁴⁶ www.asunam.com/life_of_mikao_usui_htm

⁴⁷ Levent Cantek, Milliyet Gazetesi, 19 Kasım 2003

bunları harekete geçirmek için Hint düşüncesinde yoga basamakları olarak bilinen egzersizlerin önerilmesi, ondaki Budist mirasın tesiri olarak yorumlanabilir. Reiki'nin kaynağını Aşkın enerji olarak görme ise, Hıristiyanlıktaki Kutsal Ruh anlayışını çağrıştırmaktadır. Dolayısıyla Reiki seanslarında yapılanları, Kutsal Ruh'u yardıma çağırma veya onun ruhbanlarda yarattığı huzuru bir başkasına aktarmak şeklinde yorumlamak mümkündür. Bu nedenle Reiki salonları bugün, bazen bir çeşit ticarethane olarak tanımlansalar bile, büyük oranda Budist kültüründe yetişen doğulu insanları Hıristiyan kültüre alıştırmak gibi bir işlev görmektedir denilebilir.

2. SAHAJA YOGA

Vishwa Nirmala Dharma adıyla da bilinen ve bütün dünya üzerine yayılmış Sahaja Yoga (SWAN) ülkemizde son yıllarda yayılan dinsel akımlardan biridir. Şu anda çoğunluğu üç büyük şehir ve batı bölgelerimizde olmak üzere Türkiye'de yirmiden fazla Sahaja Yoga toplantı merkezi vardır. Bazı salonların sadece belirli üniversitelerin mezunlarına tahsis edildiği göz önüne alındığında, bu hareketin daha ziyade kültürlü genç insanlar arasında yayıldığı söylenebilir.⁴⁸

Temel öğretisi 1970 yılında Hint asıllı Shri Mataji Nirmala Devi tarafından ortaya atılan ve yeni bir meditasyon yöntemi sayılan Sahaja Yoga, Hint düşüncesinde nirvana, mokşa veya jivanmukti gibi soyut kavramlarla tanımlanan nihai amaç yerine insanın kendini gerçekleştirmesini koyar. Bunun da, Ana Tanrıça veya Adi Shakti'nin inkarnasyonu kabul edilen Shri Mataji'nin yardımı sayesinde kolayca gerçekleşeceğine inanılır. Çünkü o, insanın içinde uyuyan ve uyarıldığı anda içsel aydınlanma veya miraç tecrübesi meydana getiren kundaliniyi uyarma ve harekete geçirme gücüne sahip biri olarak kabul edilir. Hatta onun yokluğunda, Mataji'nin fotoğrafı da aynı etkiyi sağlayabilir. Bundan dolayı kendini İsa, Meryem, Muhammed, Ali, Fatıma, Guru Nanak, Mahavira, Krisna ve Rama gibi önemli dinî şahsiyetlerin inkarnasyonu olarak gören Mataji'nin bulunmadığı ortamlarda öngörülen hedefe ulaşmak isteyen müritler avuç içleri yukarıya bakacak şekilde onun fotoğrafı önünde oturur. Böylece omuriliğin en ucunda bulunduğu inanılan ve gizil ruhsal enerji anlamına gelen kundalinienerjisinin uyarıldığı ve altı çakra boyunca yukarı doğru ilerleyerek omuriliğin en üst noktasına çıktığı, bu sırada ılık bir esinti hissedildiği ve tam bir mutluluk ve sükûnet hali yaşandığı iddia edilir.

⁴⁸ Seda Ercan-Şirzat Bilallar, "Diskotekte Üç Gün Üç Gece" Gizli Ayin", Flaş Yaşam, Mart-2000

Bazı kimselerde ise kundalini akışı sağlanamadığı için böyle bir hal yaşanmaz. Aksine sıkıntı ve acı meydana gelir. Shri Mataji'nin, müritlerin yaşadığı bu sıkıntıları hissettiği ve onlara ruhsal güç aktarmak suretiyle onların enerji akışını düzenlediği ve böylece onları acı ve ızdıraptan kurtardığı kabul edilir. Hatta müritleri onun, bu enerji aktarımları sayesinde ölümcül hastalıkları bile tedavi ettiğine inanır. Öyleyse nihai aydınlanma veya mutlak huzur için yapılması gereken şey, sadece “müridin kendini tamamen Shri Mataji'ye adamasıdır.”

Bugün Sahaja Yoga yöntemini öğrenmeye çalışanların çoğu 20-45 yaş arası insanlardan oluşmaktadır. Bunların çoğu gelir düzeyi ülke ortalamasının üzerinde olan kimselerdir. Gazeteci Sinan Hıncal'a göre bunlar “ülkenin tüketici bilinci en gelişmiş sınıfı” veya reklâmcı ağızıyla “AB grubu” insanlardır. Sahaja Yoga ise, ülkenin Batı'ya yönelik yüzünün maneviyat arayışını temsil etmektedir. İlk dönemlerde hareketin reklâmı daha ziyade arkadaşlık ilişkilerine dayandığı halde bu günlerde internet sayfaları ve video tanıtım programları pek çok yeni üyenin katılmasında önemli bir faktördür. Kıdemli üyeler her Pazar haftalık puja/ayine katılmak zorundadır; Puja adı verilen dinsel törenlerde topluca dualar okunur ve mantralar söylenir. Ayrıca Shri Mataji'nin resmi yıkanarak üzerinde meditasyon yapılır. Törenden sonra bütün katılımcılar topluca yemek yer ve böylece tören tamamlanmış olur. Kendini tamamen Sahaja Yoga'ya vakfetmiş üyeler ise Shri Mataji'nin de hazır bulunduğu uluslararası toplantılara iştirak eder; hareketin programlarını üyelere ve potansiyel müritlere duyururlar. Ayrıca yıllık Hindistan turu sırasında gerçekleştirilen toplu nikâh törenine de katılırlar. Üyelerden gezi ve organizasyon masrafları için düzenli olarak bağış toplanır. Bireyler istedikleri takdirde hareketten ayrılabilir, ancak hareketten ayrılanlar yeni hayata uyum sağlamakta zorlanırlar.⁴⁹

Yoga: Elitlerin İbadet Yolu

Aslında Yoga, Hinduizm'de havassü'l-havas (elitlerin eliti) diye isimlendirilebileceğimiz seçkinlere özgü bir ibadet biçimidir. Hatırlamak gerekir ki, söz konusu dinde avamın, elbette daha farklı ibadet ve uygulamaları vardır. Fakat samsara çemberinden kurtulmak ve mutlak kurtuluşa ulaşmak isteyenler için yegane yol yoga egzersizlerini uygulamaktır. Hinduizm'in dışında Budizm ve Caynizm gibi bölge dinleri için de aynı durum geçerlidir.

⁴⁹ Eilen Berker, *New Religious Movements: A Practical Introduction*, London, 1992, s. 207-209

Hinduizm'e göre insan için hayatın dört temel gayesi vardır: Dharma, artha, kama ve moksha. Bunlardan ilk üçü bütün Hinduların ortak amaçlarını ifade eder. Dharma, kişinin atalarının yolunu, yani töresini, geleneğini öğrenerek ona uygun hayat tarzını benimsemesidir. Artha ise, bireyin başkasına muhtaç olmadan rızkını temin etmesi, kendine ve ailesine yetecek mala ve mülke sahip olması ve bunun için çaba göstermesi demektir. Kama da, kişinin zinadan uzak durması ve ailesini kurarak ölümünden sonra adını yaşatacak ve kendisi için hayırlı işler yapacak evlatlar yetiştirmek için çalışması anlamına gelir. Bunlar Hinduizm'de 50 yaşına kadar olan herkesin ortak amacıdır. 50 yaşına ulaşarak hayatın üçüncü dönemine geçen kişi için ise gerçekleştirilmesi gereken bir tek amaç vardır: O da moksha/mutlak aydınlanmaya veya kurtuluşa ulaşmaktır. İslâm tasavvufundaki "ene'l-Hakk" veya fenafillâh mertebesini çağrıştıran bu hedefe ulaşmanın yegâne yolu da yoga egzersizleridir.

Ancak şunu da hatırlatmak gerekir ki, bizdeki yoga ve meditasyon merkezlerinde önerilen ve uygulanan yoga egzersizleri, hem amaç hem de içerik bakımından Hindu yoga uygulamalarından farklıdır. Zira Hinduizm'de yoga, ilk ikisi söz konusu dinin emir ve yasaklarını yerine getirmeyi ifade eden yama ve niyama basmaklarından oluşan sekiz dilimli bir yoldur. Hâlbuki memleketimizdeki birtakım jimnastik ve aerobik hareketlerle süslenmiş yoganın sadece iki basamağı üzerinde durulmaktadır. İlk aşama, rahat oturma alışkanlığı kazanmak/lotus pozisyonunda oturmayı öğrenmek; ikinci aşama ise, bu pozisyondayken okunacak mantralar ve uygulanacak nefes tutma egzersizleri sayesinde zihinsel konsantrasyonu sağlama iddiasıdır. Aslında bu durum, Hinduizm veya Budizm'den kaynaklanan düşünce ve akımların Batı'nın kapitalist sistemine entegre edilmesinin tipik bir örneğidir. Aynı olay reinkarnasyon, reiki ve meditasyon için de söz konusudur. Başka bir ifadeyle, bütün bu düşünce ve uygulamalar her ne kadar doğu kaynaklı olsalar da doğu kültüründen ziyade Batı kültürünün etkilerini taşır. Çünkü hammadde doğudan gelse de onları işleyen tezgâhlar batıdır.

3. TM: TRANSANDANTAL MEDİTASYON TEKNİĞİ

Transandantal Meditasyon (TM), ruhu derin düşünme sürecinin başlangıcına götüren ve burada bilince dönüştüren bir teknik olarak tanımlanır. Taraftarları gözünde O, basit, doğal, özel çaba gerektirmeyen, kolaylıkla öğrenilen, günde iki kere gözler kapalı şekilde 15–20 dakika süreyle oturularak yapılan bir zihinsel yoğunlaşma tekniğidir. Amacı, yaratıcılık, zekâ ve enerjiyi geliştirip arttırmak; zihnin ve be-

denin sınırsız potansiyelini harekete geçirmek ve böylece hayatta sağlık, mutluluk ve başarının keyfini çıkarmaktır.⁵⁰ Antik Veda Bilimi ile modern kişisel gelişim yöntemlerinin başarılı bir harmanlaması olduğu düşünülen TM, bir din, felsefe veya yaşam biçimi değildir. Ayrıca kendine özgü bir değerler sistemi, inanç, tapınma, moral eğitim veya terminoloji içermez. TM dinlere karşı hoşgörülüdür ve onların varlığından yanadır. O, evrensel kabul görmüş, tekrarlanabilen ve doğruluğu her yerde ve zamanda kanıtlanabilen bir tekniktir. Kökleri sulanan bir ağacın yaprakları ve dallarının canlanması gibi bedenimiz de canlılığını ve hareketini “birleşik alan”daki kaynağından alır, dolayısıyla onun harekete geçirilmesi bireyi canlandırır, yorgunluk ve stresten kurtarır.⁵¹

Maalesef birçok kişi, bu iddialı ve hayali hedeflerin peşine düşmüş, bu uğurda hem zamanlarını hem de paralarını heba etmişlerdir. Bugün beş milyon civarında taraftarı bulunduğu iddia edilen TM Merkezleri veya diğer adıyla Maharishi Birleşik Alan Teknolojisi Dernekleri ülkemizde de 1966 yılından beri faaliyettedir. Bugün İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa ve Eskişehir’de bulunan TM Merkezlerine yılda toplam on-on beş bin kişinin devam ettiği tahmin edilmektedir.⁵²

4. SPRİTÜALİSTLER / RUHÇULAR

Spiritüalistler, Türkiye’de kendilerini din-dışı veya dinler üstü olarak gören grupların en eski ve en etkin olanlarından. Önderleri Dr. Bedri Ruhselman’dır. Onun ölümünden sonra karizmatik bir kişiliğe sahip Ergun Arıkdal, Metapsişik Tetkikler ve İlim Derneğinin başına geçmiştir. Onun döneminde hız kazanan yayınlar ve periyodik konferanslar sayesinde hareket popüler hale gelmiştir. Arıkdal’ın ölümünden sonra öğrencileri, Bilyay Vakfı ve Ruhsal Araştırma Dernekleri adıyla konferans ve yayın faaliyetlerini çeşitlendirerek sürdürmektedirler. Özellikle büyük şehirlerde ve Kıbrıs’da şubeleri vardır.

Spiritüalistlerin Budizm veya Hinduizm’le doğrudan organik bağları yoktur. Ancak yazılı ve sözlü etkinliklerinde duyar-dışı algılama, hipnoz, medyumluk gibi ruhsal konuların yanı sıra Hint düşüncesinin temel kavramlarından karma ve tekrardoğuş konularına geniş

⁵⁰ Robert Roth, TM Transandantal Meditasyon Tekniği, Çev, Deniz YILMAZ, İstanbul 1997, s. 11,16

⁵¹ Robert Roth, age, s. 11-17

⁵² <http://www.maharishi.org.tr>

yer verdikleri dikkati çekmektedir. Ayrıca dünyamızın bütün kurumlarıyla yozlaştığını, topyekün insanlığın bencil istek ve eylemlerin etkisi altına girdiğini ve bütün bunların son zamanın hazırlığı olduğunu iddia etmeleri de semitik dinlerdeki kıyamet öğretilerini ve Hinduizmdeki kali-yuga ve sonrasında gerçekleşeceği kabul edilen krita-yuga öğretilerini hatırlatmaktadır.⁵³ Bu nedenle onların da, Hint dinlerinin ülkemizde tanınması ve yayılmasına dolaylı biçimde de olsa katkı sağladıkları düşünülebilir.

5. DÜNYA KARDEŞLİK BİRLİĞİ MEVLÂNÂNA YÜCE VAKFI

Tıpkı Spiritüalistler gibi yaygın isimleriyle Mevlânâcıların veya Prizmâcılarının da Hint dinleriyle doğrudan bir ilişkisi yoktur. Ancak hareketin kurucusu Vedia Bülent Çorak'ın kendini Mevlânâ Celâleddin Rumi'nin inkarnasyonu olarak görmesi ve hareketin gizemli, ezoterik yapısı akla Hint dinlerini getirmektedir. Yunus Emre ve Mustafa Kemal Atatürk gibi Türk milletinin sevdiği ve saygı duyduğu şahsiyetlerin, kendi görüşlerini geniş kitlelere yayma ve harekete meşruiyet kazandırma amacıyla kullanıldığı hatta suiistimal edildiği dikkati çeker. Yoksa bu hareketin, adı geçen şahsiyetlerin insancıl felsefeleriyle bir ilgisi yoktur. Gerçekte bu hareket, Batı'da onlarca örneğine rastladığımız Yeniçağ Hareketlerinin Türkiye versiyonu olarak görülebilir. Ülkemizde çoğunluğu İstanbul, İzmir, Bursa ve Antalya'da olmak üzere on bin civarında taraftarı olduğu tahmin edilmektedir.

6. SONUÇ:

Bütün bu akımların ortak iddiası, bireyi ruhsal bakımdan güçlendirerek, onu yeni döneme/çağa hazırlamaktır. Ruhçu derneklerde ve Dünya Kardeşlik Birliği'nde daha açık görülen bu düşünce, aslında Batıdaki Yehova Şahitleri gibi akımların binyılcı düşüncelerinin doğru kavram ve uygulamalarla süslenmiş bir versiyonu olarak düşünülebilir. Reiki, TM ve ülkemizde Sağlıklı Yaşam Dernekleri adıyla da faaliyet gösteren Sahaja Yoga ile Feng-shui gibi akımlar ise, Batı'daki kişisel gelişim ve şifacı arayışlar veya çağdaş(!), çevreci ve feminist akımları hatırlatmaktadır.

Yazının giriş cümlelerinde de ifade edildiği gibi bu düşünce ve uygulamaları yaymak için kullanılan ilginç pazarlama teknikleri ve

⁵³ Ergün Arıkdal, Değişime Doğru, İst.1996, s.117-125

reklâm cümlelerindeki çekicilik kadar söz konusu hareketlerin kullandıkları rasyonel ve hümanist söylem de onların yayılmalarında en önemli etkidir.

Buna ilaveten, farklı olan ve bilinmeye karşı duyulan merak da bu yönelişlerdeki başka bir faktör olarak zikredilebilir. Bilhassa özel oturularda terennüm edilen ve kendilerine birçok gizem atfedilen mantralar veya şarkılar, çok fazla konuşan ve neredeyse kendisini dinleyecek zamanı olmayan günümüz insanının ilgisini çekmektedir. Yine ibadet kavramının anlamının genişletilerek günlük hayattaki neredeyse her eylemin ibadet olarak görülmesi, sıradan insanlara dinsel uygulamalarda aktif görevler verilmesi ve önerdikleri özel tekniklerle insanların günlük sıkıntılarına çözüm sunduklarına dair iddialar da bu akımların çekiciliğini arttıran unsurlar arasında sayılabilir. Ancak hiçbir zaman unutmamak gerekir ki, gerekçesi ne olursa olsun bütün bu süreçler, insanların kendi kültürlerine yabancılaşması ve yabancı kültürlerin çekim alanına girmeleriyle sonuçlanmaktadır.

Aynı şekilde böyle toplulukların üyeleri arasında yakın ve sıcak ilişkiler söz konusudur. Ayrıca geleneksel lider-tarafar ilişkisi veya mürit-mürüt ilişkisi terk edilmiş, onun yerini bir çeşit doktor-hasta ilişkisi almıştır. Bu durum, modern şehirlerde kalabalıklar içinde yalnızlık çeken, derdini paylaşacak bir dost bulamadığı için bunalıma giren pek çok kimsenin bu akımlara kapılmasına yol açmaktadır. Dahası, sıkı rekabet ortamında yaşayan, sürekli birileriyle yarışan ve bu hengâmede kendini dinleyecek ve gerektiğinde yardımcı olacak bir dost bulamayan her insan, böyle büyüsel ve dinsel hareketlerin üyesi olmaya adaydır. Son yıllarda hızlı sosyo-kültürel değişim yaşayan ülkemizin, böyle sosyal oluşumlar için oldukça mümbit bir ortam olduğu da unutulmamalıdır.

İslâm dini ve kurumlarının son yıllarda sürekli terör ve şiddet olaylarıyla birlikte anılır olması ve din konusundaki sonu gelmeyen tartışmalar da, ruhsal tatmin arayışındaki insanların geleneksel dinî yöntemlere değil, böyle hareketlere yönelmesine yol açmıştır. Dahası, bu toplulukların kendilerini bir çeşit seçkinler veya aydınlar grubu olarak tanımlaması, pek çok insanda var olan sıradanlıktan kurtulma ve elitler arasına katılma arzusunu tatmin eder görünmektedir. Böyle kimseler kendilerini ya çölde aradığı suyu bulan bir yolcu gibi görmekte, ya da kendisini içinde yaşadığı toplumun diğer bireylerinin aksine, toplumsal ve çevresel konulara karşı duyarlı, dünyamızın hem bugünü hem de yarınını düşünen sıra dışı seçkin bir kişi olarak algılamaktadır.

Son olarak, yeni dinsel hareketler, bilhassa gençlerin hareketlerini sınırlamayan, öğretilerini onların anlayabileceği bir dilde ifade eden özgürlükçü akımlar olarak görülmektedir. Bilhassa geleneksel dinsel söylemimizin güncelleştirilmesi konusunda sıkıntılar yaşandığı ve genç nesillerin çoğu zaman göz ardı edildiği hatırlanacak olursa, bunun, özellikle genç, eğitilmiş ve nispeten üst gelir grubundaki insanlar arasında zikredilen hareketlerin cazibesini arttırdığı söylenebilir.

Teşekkür ederim.